

FIETS- EN WANDELKAART

Het Slaperdijkpad

De Slaperdijk loopt langs de gemeentegrens tussen Haarlem en Velsen. Ooit was de weg over de Slaperdijk een drukke handelsroute tussen Santpoort en Spaarndam, tegenwoordig vormt hij een groen-blauwe dwarsverbinding om te wandelen en fietsen. Daarnaast is het Slaperdijkpad een goed uitgangspunt om de duinstreek, het Spaarne en Haarlem te bereiken.

Molen de Zandhaas
rond 1930

De weg over de dijk was, tot in 1754 de trekvaart werd gegraven, de enige droge verbinding tussen Haarlem en Amsterdam

Een stukje historie

De duinen bij Santpoort heetten vroeger de 'wildernis van Brederode', een gebied dat zich uitstrekte van kasteel Brederode tot de Kennemerduinen. De wildernis werd in de 16e en 17e eeuw gecultiveerd en veranderde in grasland en hakhoutbossen voor de blekerijen. In de 18e eeuw werden hier aan de duinrand de buitenplaatsen met parken aangelegd, zoals Meerenberg, Jagtlust en Duin en Kruidberg. Het Burgemeester Rijkenspark, het aangrenzende Boschbeekpark en de daarlangs lopende Wüstelaan, die grotendeels het tracé volgt van de middeleeuwse heerweg

Het Slaperdijkpad

De Zandhaas ① in de Velsershoofdlaan is het begin van de route Deze korenmolen is gebouwd (1779) op een afgeplatte duintop. Honderden jarenlang stonden hier molens, vandaar de naam Molenduinen. De Zandhaas is een maalvaardig rijksmonument. De straat eindigt op de Wüstelaan ②, waar we links afslaan. De witte huizen waren de eerste villa's van het dorp (1905), het begin van de planmatige, particuliere uitbreiding van Santpoort tot forensendorp. De architectuur vormt de laatste fase van de Nederlandse villabouw in Engelse landhuisstijl. Iets verder is de Burg. Enschedestraat met de dorpskerk van de Protestantse Gemeente (1917). De Wüstelaan vervolgend, liggen links een paar 17de eeuwse dorps huizen. In de vroegere wagenmakerswinkel in de Hoofdstraat ③ was tot begin 20e eeuw café De Wildeman gevestigd. Hier liep ooit de Brederoodsebeek, een duinstroompje (duinrel), die afwaterde in de Delft.

Aan de overkant van de straat begint de Slaperdijk ④, die hier aansluit op de hoger gelegen duinwal van Santpoort. We volgen nu het fietspad onderaan de Slaperdijk, die als een lichte welving in het landschap ligt. Achterom kijkend, is het hooggelegen profiel van het dorp goed te herkennen. De dijk is in de 17e eeuw aangelegd als z.g. 'slaper' van de - verdwenen - 'waker', de Velserdijk langs het IJ. Als deze zeedijk doorbrak, moest de Slaperdijk, die in 1806 zijn huidige hoogte kreeg, het eerste water tegenhouden ter bescherming van het achterland. Links liggen de Verdolven Landen ⑤, sinds de voltooiing van het Noordzeekanaal (1876) eigendom van Rijkswater-

Gezicht op de Hoofdstraat, links de Zandhaas en het zogenaamde 'Zwitserse Huis', rechts huize Schoonoord.

staat. 'Verdolven' betekent: weggegraven. Bij de aanleg van de dijk werd een laag zeeklei gebruikt; wat overbleef werd gemengd met zand, wat goede tuinbouwgrond opleverde voor de teelt van kool. Via de fiets/voetgangerstunnel gaan we onder de Randweg (A 208) ⑥ door en vervolgen de weg ten zuiden van de Slaperdijk, tot de kruising met de Vlietweg ⑦, die hier de dijk doorbreekt. Het vroegere karrenspoor is verbreed en verhard en werd de zuidelijke ontsluitingsweg voor Velsersbroek ⑧. De weg loopt nog steeds óver, en niet dóór de dijk. Even voorbij de kruising staat rechts een gebouw van PWN. Bij archeologische opgravingen is hier een Germaanse offerplaats gevonden (in gebruik tussen 400 voor - 400 na Chr.). Langs de Slaperdijkweg ⑨ staan enkele rijen arbeidershuizen (gebouwd 1902-1935). We passeren de Noorder Begraafplaats en de Rooms Katholieke Begraafplaats. Aan de rechterhand ligt het Tolhuis ⑩, de tolgaarderswoning. De Slaperdijk was een belangrijke handelsroute tussen Spaardam en Santpoort. Ter bekostiging van de straatweg werd tot 1923 tol geheven.

Dit punt biedt een goed een overzicht over het landschap, met de woningbouw van Velsersbroek en het recreatiegebied Westbroekplas. Iets verderop ligt de Hekslootpolder ⑪, een kleine, bijzondere polder, bekend als weidevogelgebied. Vanaf

door het graafschap Holland, zijn ontworpen door de tuin- en landschapsarchitect J. D. Zocher jr. (1791-1870).

Bij Spaarndam mondt het Spaarne uit in de Mooie Nel en vervolgt, na de Grote Sluis, als zijkanaal C haar weg naar het Noordzeekanaal. Sluizen zijn altijd belangrijk geweest voor de waterhuishouding, de veiligheid en de scheepvaart. In 1285 gaf graaf Floris V opdracht het Spaarne opnieuw af te dammen, nadat een afdamming uit 1220 was weggeslagen, en nieuwe spuien en schutsluizen aan te leggen.

het wandel/fietspad hebben we uitzicht op Schoteroog. Een voormalige vuilnisbelt, ontwikkeld tot recreatiegebied. Aan de horizon staan de windmolens van energiebedrijf NUON. Na een klein gemaal rechts, vallen de kleine 'bunkertjes' in het weiland op. Het zijn bomvrije schuilplaatsen van gewapend beton uit de mobilisatietijd (wo 1, 1914-1918). Bij de volgende splitsing is links een bosrand te zien, met daarachter een 19e eeuws fort. Ten zuiden van de dijk (maar onzichtbaar vanaf dit punt) ligt een tweede fort. Zij vormen de linie van Spaarndam, aangelegd tussen 1880 en 1900, als onderdeel van de Stelling van Amsterdam. Vanaf dit punt is een uitstapje te maken naar het fort Benoorden Spaarndam en het fort Bezuiden Spaarndam.

Hier komen wij Spaarndam ⑫ binnen, gelegen in een waterrijk gebied. Door de aanleg en het onderhoud van de sluizen ontstond allerlei bedrijvigheid; bovendien vestigden zich hier veel (zoetwater)vissers. Omdat de waterhuishouding zo belangrijk was, hadden het Hoogheemraadschap Rijnland en de stad Haarlem grote invloed op het bestuur. Door de aanleg van het Noordzeekanaal (1865-1876) en de inpoldering

De Haarlemmersluis in Spaarndam rond 1900 en daaronder het Tolhuis (1824-1825)

Het beeld van
Hansje Brinker

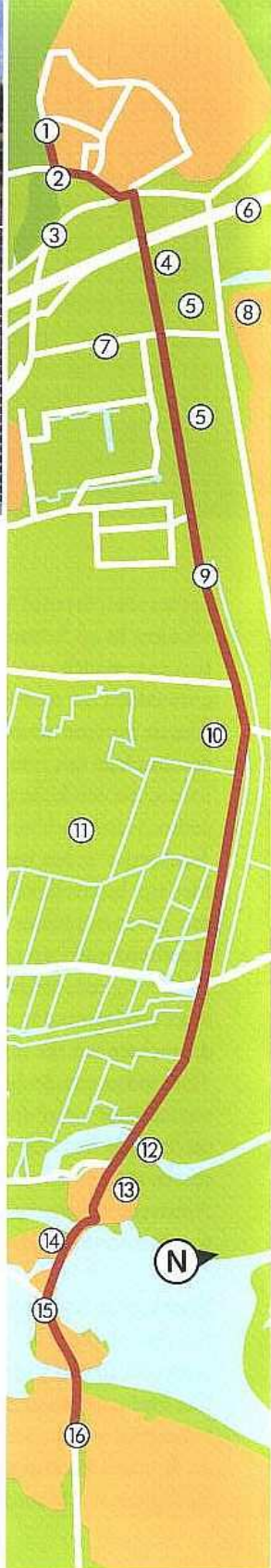

De Westkolk
in Spaarndam

Wapenschild op het
Rijnlandhuis (1641)

van het Wijkermeer verdween het overstromingsgevaar en werden ook aan de noordzijde van de dijk huizen gebouwd. Het dorp groeide verder in de 20ste eeuw, met scheepsbouw en palingrokerijen als middelen van bestaan. De Kleine Sluis (1519) diende vooral voor kleinere schuiten die hooi en groenten vervoerden. In 1898 werd de sluis gedempt. Links ligt het Havenplein 13 met woningbouw uit de jaren dertig en zicht op het vroegere IJ. De Spuisluis staat in verbinding met het gemaal aan de Mooie Nel. Even verderop ligt rechts de Westkolk 14. Op de volgende sluis staat het beeld van Hansje Brinker 15, die volgens de legende zijn vinger in de dijk stak om een lek te dichten.

Aan het eind van de route ligt de Grote Sluis, onderdeel van de staandemastroute, van Hollands Groene Hart naar het Noordzeekanaal en IJsselmeer. Als we over de sluisbrug de weg vervolgen, ligt aan de rechterhand het Rijnlandshuis 16 van het Hoogheemraadschap Rijnland. Van hier kan de route worden vervolgd, via de oostkant van het Spaarne, naar Penningsveer en Haarlem.

Van steen naar groen

De wegen van en naar Haarlem liggen vanouds voornamelijk in noord-zuidrichting. Er zijn betrekkelijk weinig oost-west georiënteerde wegen en paden. Een paar van deze fraaie en rustige dwarsverbindingen zijn heel geschikt als recreatieve routes voor fietsers en wandelaars. Het is van groot belang dat deze verbindingen worden behouden, verbeterd of in ere hersteld. Het Slaperdijkpad begint bij de duinen in Santpoort-Zuid in het westen en eindigt in het oosten bij Spaarndam en het Spaarne.

De Hekslootpolder
gezien in de richting
Haarlem-Noord

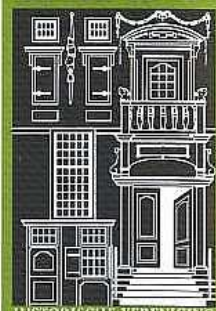
DE ACTIVITEITEN VAN DE Historische Vereniging Haarlem

De Historische Vereniging Haarlem, opgericht in 1901, is een bloeiende geschiedkundige vereniging met ongeveer 1900 leden. De vereniging richt zich op de bescherming van het Haarlemse culturele erfgoed en het historische stadsgezicht. Sinds 1919 is zij gevestigd in de Hoofdwacht aan de Grote Markt. Van april tot oktober is de Hoofdwacht op zaterdag en zondag van 13.00 tot 17.00 uur gratis te bezoeken.

Historische Vereniging Haarlem
Grote Markt 17
Postbus 1105
2001 BC Haarlem
www.haerlem.nl

Historische Vereniging Haarlem, Werkgroep Parken en Groen
Met dank aan de Archiefdienst voor Kennemerland
Ontwerp: Sinas, Haarlem. Fotografie: Robbert Blom, Sinas
Deze folder is mede mogelijk gemaakt door de Gemeente Haarlem

OOST | WEST
HAARLEM
BEST

WERKGROEP
Parken en Groen